

FAHR-i MÜDEBBİR

(bk. FAHREDDİN MÜBÂREK ŞAH).

FAHREDDİN, Ma'noğlu

(ö. 1044/1635)

Lübnan'da bağımsız bir idare
kurmak üzere Osmanlılar'a
isyan eden Dürzî emîri.

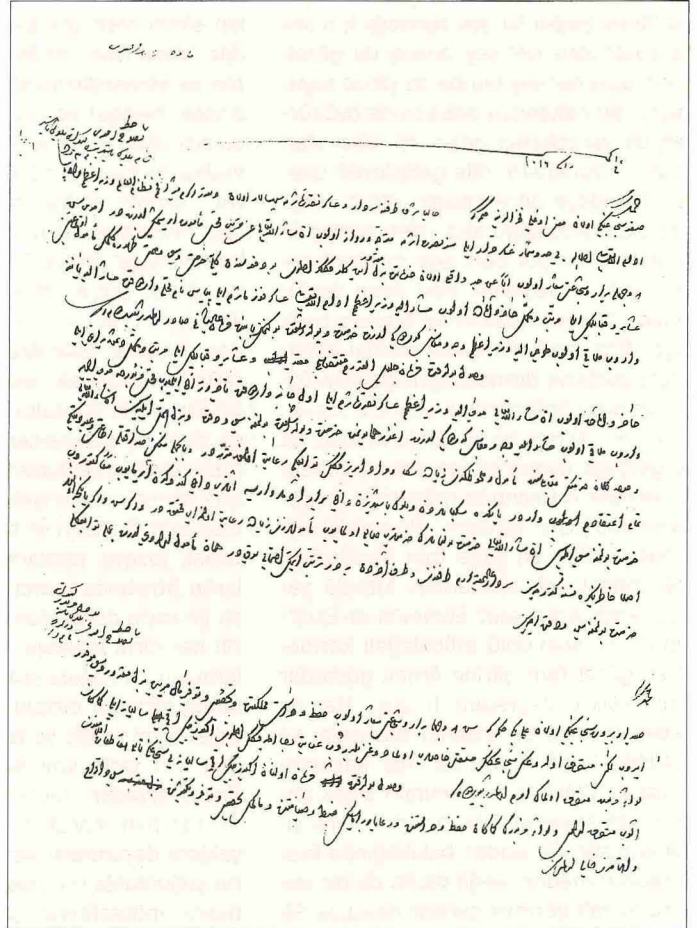
Lübnan'ın güçlü Dürzî ailelerinden biri olan Ma'noğulları'nın (Âl-i Ma'n, Benî Ma'n) reisi Emîr Korkmaz'ın oğlu olup 1572'de doğdu. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Osmanlı hâkimiyetini kabul eden ailenin başında bulunan ve adını aldığı dedesi Fahreddin'den dolayı bazı Batı kaynaklarında İl. Fahreddin şeklinde anılır. Söz konusu kaynaklarda bu aileden müstakil bir hânedan gibi bahsedilmesi doğru değildir. Aile mensuplarının birbirinin yerine geçmesinde Osmanlı hükûmetinin onayı gerektiği gibi bunlara Osmanlı idarî teşkilâtında sancak beyi statüsü tanınmıştı. Babası Korkmaz'ın 1585'te ölümünün ardından Mârûnî Hâzin ailesinin yanına gönderilen ve burada yetişen Fahreddin kısa süre içinde bölgedeki Dürzî emirleri arasında sıvırmeye başladı. Özellikle 1594'te Şam beylerbeyi olan Kuyucu Murad Paşa ile yakınlık kurarak gücünü daha da arttırdı; rakiplerinin bir kısmını bertaraf etti, bir kısmını da kendisine bağladı. En güçlü rakibi daha sonra kayınpederi olan Ebû Seyf Yûsuf idi. Onunla 1598'de giriştiği mücadelede başarı kazanarak nüfuzunu Kuzey Lübnan'a doğru yaydıysa da Seyfoğulları ile olan anlaşmazlığı uzun yıllar sürdü. Kendisine Osmanlı hükûmeti tarafından Safed sancak beyliği verilen Fahreddin'in Yûsuf'a karşı başarı sağlamasında Halep Beylerbeyi Canbolatoğlu Ali Paşa'nın da rolü olmuştu. Osmanlı idaresine karşı doğrudan ilk isyanı Canbolatoğlu ile yaptığı ittifak sonucu gerçekleşti. Bu arada Osmanlılar'ın Avusturya ve İran savaşları ile meşgul olmasından faydalananak nüfuz bölgesini Safed'den Aclûn ve Banyas'a, Güney Lübnan'a doğru genişletmiş, tüfekli asker (sekban) toplayarak düzenli birlikler kurmuş, iktisadî gücünü arttırmıştı. Oğlu Emîr Ali'ye de Sayda ve Beyrut sancak beyliği verilmişti. Vergisini düzenli olarak göndermeye itina gösterdiği, bazı devlet adamlarını elde ettiği için onun bu hareketlerine hü-

kûmet merkezi tarafından göz yumulduğu, bu sayede gücünü ve nüfuzunu genişlettiği de belirtilir.

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu karışıklıklardan faydalanıp istiklâlini kazanmak için harekete geçtiği anlaşılan Emîr Fahreddin Şam'ı kuşatan Canbolatoğlu'na yardım ettiği gibi askerleri de Oruç Ovası Savaşı'na katıldı. Bundan biraz önce kendisine hükûm gönderilerek Vezîriâzam Murad Paşa'nın çıkacağı Şark seferine asker yollaması istendiyse de o sırada Canbolatoğlu ile ittifak halinde bulunduğundan buna cevap vermemişti (BA, MD Zeyli, nr. 8, s. 41, hk. 164, s. 148, hk. 856, 857). Fakat Canbolatoğlu'nun 23 Ekim 1607'de Kuyucu Murad Paşa tarafından yenilgiye uğratılması üzerine geri çekildi ve eskiden beri tanıdığı vezîriâzamdaki af diledi. İsteği kabul edilerek Safed sancağı yeniden kendisine verildi. Hemen ardından 3 Safer 1017'de (19 Mayıs 1608) vezîriâzamanın ordusuna oğlu Emîr Ali idaresinde asker gönderdi (MD Zeyli, nr. 8, s. 137, hk. 751). Topçular kâtibi Abdülkâdir Efendi'ye göre ise Fahreddin Oruç Ovası Savaşı'ndan

sonra orduya gelmiş, vergilerini teslim edip özür dilemiş, Kuyucu Murad Paşa da onun özrünü kabul ederek hil'at giydirmiş, hatta o sırada orduya gelen rakibi ve düşmanı Trablus Beyi Seyfoğlu ile barıştırılmıştır (Tarih, s. 413-414).

Fahreddin bundan sonra kendisine yeni müttefikler aramaya başladı, özellikle İtalya'da Toskana dukaları ile ilişki kurdu. Hatta zâhiren barıştığı Seyfoğulları ile mücadele için onlardan yardım aldı. Mârûnîler'le de temasa geçti. Fakat 1611'de Kuyucu Murad Paşa'nın ölümü ve yerine Nasuh Paşa'nın geçmesi durumunu oldukça zorlaştırdı. Halep beylerbeyiliği sırasında kendisini yakından tanıyan, vaktiyle anlaşmazlığa düştüğü Nasuh Paşa onun hareketlerini daha dikkatli bir şekilde takip etmeye başladı (Sâfi Mustafa, vr. 374^b). Toskana ile irtibatını geliştirmesi, sekban toplamayı sürdürmesi, yöredeki sancaklarla ilgilenerek bunları kendisine bağlamaya çalışması ve göndermeyi taahhüt ettiği vergiyi aksatması üzerine Şam Beylerbeyi Hâfız Ahmed Paşa onun te'dibiyle görevlendirildi. Ahmed Paşa'nın 1021-1022

Ma'noğlu
Fahreddin
ve oğlu Ali'ye
gönderilen
Temmuz 1607
tarihli
hükûmler
(BA, MD, Zeyli,
nr. 8, s. 41)

(1612-1613) yıllarında Dürzî dağlarında ki harekâtının yanı sıra bir Osmanlı filosunun da denizden sıkıştırması Fahreddin'i güç durumunda bıraktı. Diğer Dürzî emirlerinin muhalefetiyle de karşılaşınca emirliği ve diğer işleri büyük oğlu Ali ile kardeşi Yunus'a bırakarak bir Fransız gemisiyle Sayda'dan ayrılıp İtalya'ya gitti (15 Eylül 1613). Osmanlı kaynaklarına göre bu kaçış Avrupa'dan yardım almak içindi (Kâtib Çelebi, I, 359). Hatta beylerbeyilikle Safed'e tayin edilen Hasan Paşa ve Hâfız Ahmed Paşa Dürzî kalelerini zaptederken beş parça Floransa gemisi yardım için sahile asker ve top çıkarmaya başlamış, ancak Osmanlı kuvvetlerinin yetişmesi üzerine Dürzîler dağlara, Floransalılar da gemilerine kaçıp uzaklaşmışlardı.

Kendisinin Lorraine hânedanına mensup bulunduğunu, Toskana dukaları ile akraba olduğunu söyleyerek İtalya'da iyi kabul gören Fahreddin Papa V. Paul ile görüşmek üzere Roma'ya gitmiş, Haçlı seferlerinin hâtıraları ile duyulan papaya ona büyük bir saygı göstermişti. Bu sırada Nasuh Paşa ölmüş, İran seferiyle uğraşan Osmanlı Devleti de bazı kalelerin yıkılması, emirliğin oğlu Ali'de kalması ve kendisinin hiçbir işe karışmaması şartlarıyla Fahreddin'in dönüşüne izin vermişti (1027/1618). Beş yıl kadar Floransa'da yaşayan Fahreddin, Toskana dükü ile anlaşma yapıp yanına mühendisler, mimarlar ve bir miktar zenaat erbabı alarak geri döndü.

Fahreddin'in geri döndüğü 1618'den 1635'e kadar geçen süre zarfında Lübnan bölgesinde Ma'noğulları güçlerini ve nüfuzlarını oldukça yaydılar, rakiplerini bertaraf ettiler. Fahreddin'in Floransa'da bulunduğu sırada Hasan Paşa ile Ebû Seyf Yûsuf Ma'noğulları ile mücadele-yi sürdürerek bunların çoğunu ortadan kaldırmışlar, birçok yeri ele geçirmişler, Emîr Yunus'u Banyas Kalesi altında yenmişlerdi (Sâfi Mustafa, vr. 375^b-380^b). Fakat Fahreddin dönünce Ebû Seyf ele geçirdiği yerleri geri verdiği gibi onunla bir anlaşma yaptı, ayrıca kızını da onunla nikâhladı (1619). Ancak bu geçici bir anlaşma oldu, aralarındaki mücadele yeniden başladı. Fahreddin birçok yeri ele geçirdi; Yûsuf'un 1624'te ölümünden sonraki üç yıl boyunca nüfuz sahasını daha da genişletti. Anne tarafından Seyf ailesine mensup olan oğlu Hüseyin'i Trablus beyliğine tayin ettirdi. Kendisi de Nablus ve Aclûn sancak beyi unvanını al-

dı. Bu hareketleri sırasında Osmanlı hükümet merkezini dikkatle takip ediyor, oranın durumuna göre siyasetini ayarlıyordu. Merkezde elde ettiği adamları vasıtasıyla olup biteni haber alıyor, giriştiği harekâtı, Arap eşkıyalarına karşı memleketi koruma ve emniyeti sağlama şeklinde gösteriyordu. Kendini güçlü hissetmeye başladığında da Şam beylerbeyine karşı harekete geçmekten çekinmedi. 1623'te Şam Beylerbeyi Mustafa Paşa'yı Ayncar'da (Ancar) yenip esir aldı. Bu zafer onun şöhretini çok arttırdı. Ancak hükümet merkezine olayın bir yanlış anlamadan dolayı meydana geldiğini söyleyerek Mustafa Paşa'yı serbest bıraktı. Bu hareketinde Osmanlı hükümet merkezindeki karışıklığın önemli rolü olsa gerektir. Nitekim o sırada II. Osman katledilmiş, I. Mustafa yeniden tahta çıkmış, onun bir yıl sonra azliyle yerine küçük yaşta IV. Murad geçmişti (1623). Bu durumdan istifade eden Fahreddin merkezin kontrolünden uzakta müstakil hareket ederek Avrupa devletleriyle sıkı ticarî ilişkiler kurduğu gibi 1631'e doğru hâkimiyeti altındaki yerleri hemen hemen Anadolu'ya doğru uzatmış bulunuyordu.

Onun bu başarıları uzun sürmedi; özellikle bu son tarihten itibaren bölgedeki nüfuzlu Arap aileleri arasında kendisine karşı bir tepki başladı. Müslümanları tahkir ettiği, camileri kiliseye çevirdiği, Toskana dükası ve Malta şövalyeleriyle irtibat kurup sahilleri korsan gemilerine yağmalattığı ve onları barındırdığı, mukaddes yerleri ele geçirmek isteyen Hristiyan devletlerle anlaştığı gibi gerekçelere dayanan bu tepkiler aslında onun siyasî ve iktisadî gücünden, baskılarından duyulan rahatsızlıktan kaynaklıyordu. Bu sırada Osmanlı hükümet merkezinin dikkati de bu yöne çevrilmişti. Daha önce II. Osman'ın onun üzerine sefere çıkma isteği Dilâver Paşa tarafından engellenmişti. Şimdi idareye tamamen hâkim olan IV. Murad bu mesele-nin bütünüyle halline karar verdi. Bunda kısmen, ticarî menfaatleri dolayısıyla Venedikliler'in Fahreddin aleyhine hükümet nezdinde bulundukları çeşitli teşebbüslerin de rolü vardı. Ayrıca böyle nüfuzlu ve şöhreti Avrupa'ya yayılmış bağımsız hareket eden bir emîrin bertaraf edilmesi IV. Murad'ın iktidarını, idareyi tam olarak yeni ele aldığı bir sırada daha güçlü hale getirmiş olacaktı. Bu arada, 1632 yılı sonlarında Sayda, Safed ve Bey-

rut mirlivâsı olarak zikredilen oğlu Emîr Ali'nin 1041 (1631) yılına ait 1.700.000 akçe tutarındaki vergisi hazineye geldiyse de (BA, Ali Emîrî — IV. Murad, nr. 789) bu durum alınan kararda herhangi bir değişikliğe yol açmadı.

Fahreddin'in tenkili işiyle Şam Beylerbeyi Küçük Ahmed Paşa görevlendirildi. Ahmed Paşa, Fahreddin'in oğlu Ali kumandasındaki kuvvetleri Safed yakınlarında mağlûp etti; mücadele sırasında Ali maktul düştü. Osmanlı kuvvetlerinin harekâtı sürdürmesi üzerine Fahreddin Cizzîn'de Sakîf Tirûn'a çekildi. Bu arada bir Osmanlı filosu da denizden Suriye sahillerini abluka altına alarak batıdan gelebilecek yardımları önledi. Fahreddin, Ahmed Paşa'nın sarp dağlardaki harekâtı karşısında Cizzîn yakınında bir mağaraya saklandıysa da sonra teslim oldu. Oğulları Mesud ve Hüseyin ile birlikte İstanbul'a gönderildi. İstanbul'a varışları, IV. Murad'ın otağının Revan Seferi için Üsküdar'a geçtiği güne rastladı (21 Şubat 1635). Fahreddin derhal bostancıbaşı hapsine verildi, 25 Şevval 1044'te (13 Nisan 1635) idam edildi. Bu arada Ahmed Paşa Sayda, Beyrut, Safed, Şûf ve Sakîf bölgelerine tamamen hâkim olmuş, ancak 1636'da Ma'noğulları'ndan Emîr Mülhem Sayda'yı, Seyfoğulları'ndan Emîr Ali de Beyrut'u ele geçirmişler, fakat bunlar Şam mütesellimi Abdullah Paşa tarafından uzaklaştırılmışlardı (BA, MD, nr. 86, s. 74, hk. 127, s. 76, hk. 131-132). Fahreddin'in İstanbul'daki oğullarından Hüseyin Bey Osmanlı sarayında yetişerek önemli devlet hizmetlerinde bulunmuş, ayrıca Naîmân'ın kaynağı Şârihulmenârzâde'nin başlıca râvileri arasında yer almıştır.

Maceralı hayatı ve faaliyetiyle Avrupa'da büyük ilgi çeken, hatta birçok kitap ve romana konu olan Fahreddin bazı araştırmacılar tarafından modern Lübnan'ın kurucusu olarak kabul edilir. Onun Avrupa ile sürekli irtibat halinde bulunarak siyasî, ticarî ve dinî isteklerini yerine getirdiği bilinmektedir. Özellikle İtalya'dan döndükten sonraki faaliyetleri dikkat çekicidir. Fransa Kralı XIII. Louis'nin ricasıyla Nezâret'deki eski kiliseyi tamir ettirmiş ve bir manastır yapımına yardımcı olmuştur. Hristiyan çiftçileri Güney Lübnan'daki arazilere yerleştirerek ziraatı canlandırmaya çalışmıştır. İpek sanayiini geliştirmiş, Fransız ve Hollandalı tâcirlerle geniş imkânlar tanımış, önemli bir ticaret limanı haline gelen

Beyrut ve Safed'in imarını sağlamıştır. Sayda'da Fransızlar'a büyük bir han inşa izni verdiği gibi Floransalılar'a da bir konsoloshâne açmış; özellikle Şûf ipeği, keten, zeytinyağı, pirinç gibi malların ticaretini teşvik etmiştir. Fahreddin'in vergileri düzenli şekilde toplamak için halka baskı yaptığı, yeni vergilerle onları ezdiği de belirtilir. 1621'de Fransız Deshayes de Courmenin onu Osmanlı beylerinin en büyüklerinden biri olarak anar ve gelirinin 900.000 franga ulaştığını, bunun 340.000 frangını vergi olarak gönderdiğini yazar. Bazı kaynaklarda Fahreddin'in Hristiyanlığı kabul ettiği kayıtlıdır. Bu hususta kesin bir şey söylenememekle birlikte Mârûnî bir ailenin yanında yetiştiği, en yakın yardımcısının bir Mârûnî (Ebû Nâdir Han) olduğu, özellikle Dürzî ve Mârûnî birleşmesini sağlayarak siyasî birliğin teşekkülünde önemli bir rol oynadığı bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MD, nr. 86, s. 74, hk. 127, s. 76, hk. 131-132; MD Zeyli, nr. 8, s. 41, hk. 164, s. 137, hk. 751, s. 148, hk. 856, 857; nr. 9, s. 45; BA, Ali Emîrî — IV. Murad, nr. 789; Sâfi Mustafa, *Züb-detü't-tevârîh*, Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2429, II, vr. 173^b, 175^a, 362^b, 374^b, 380^b; Topçular Kâtibi Abdülkâdir Efendi, *Târih* (haz. Ziya Yılmaz, doktora tezi, 1990), İÜ Ed.Fak. Genel Kütüph., nr. TE 80, s. 413-414, 471, 494-495, 792-793; Kâtib Çelebi, *Fezleke*, I, 359-361; II, 166; Solakzâde, *Târih*, s. 752; *Polonyalı Simeon'un Seyahatnamesi 1608-1619* (trc. H. D. Andreasyan), İstanbul 1964, s. 152-153; Ahmed b. Muhammed el-Hâlidî, *Târîhu'l-Emîr Fahriddîn* (nşr. E. Rüstem — F. A. Bustânî), Beyrut 1936; P. Rycart, *The History of the Turkish Empire*, London 1680, I, 40-42; Muhibbî, *Hulâsatü'l-eşer*, III, 266-269; Nâimâ, *Târih*, II, 119-123; III, 176-180, 242; Ch. d'Arvieux, *Mémoires*, Paris 1735, I, 365-378; a.e. (trc. H. D. Andreasyan, *Polonyalı Simeon Seyahatnamesi* içinde), İstanbul 1964, s. 182-185; Tannûn eş-Şidyâk, *Ahbarü'l-a'yan fî Cebelilüb-nân*, Beyrut 1859, s. 251 vd.; F. Wüstenfeld, *Fachr ed-din der drusenfürst und seine Zeitgenossen*, Göttingen 1886; H. Lammens, *La Syrie, précis historique*, Beyrut 1921, II, 71-91; P. Carali, *Fakhr ad-Din II e la corte di Toscana*, Roma 1936, I-II; a.mlf., *Fahrüddin el-Ma'ni eş-şânî emîru Lübnân*, Harisâ 1937; Enis en-Nusûlî, *Resâ'ü'l-Emîr Fahriddîn*, Beyrut 1946; M. Chebli, *Fakhriddine II Maan: Prince du Liban*, Beyrut 1946; Adel İsmail, *Histoire du Liban du XVIIe siècle à nos jours*, Paris 1955, I-II; İsa İskender el-Ma'lûf, *Târîhu'l-Emîr Fahriddîn el-Ma'ni eş-şânî*, Beyrut 1966; F. Hitti, *Târîhu Lübnân* (trc. Enis Feriha), Beyrut 1985, s. 453-467; Ömer Abdülazîz Amir, "el-'Alâkâti beyne Fahriddîn el-Ma'ni eş-şânî ve devleti 'Osmaniyye (1590-1635)", *Mecelletü Külliyyeti'l-Âdâb*, XXVI, İskenderiye 1972, s. 1-52; C. Baysun, "Ma'n", *İA*, VII, 269-271; Kamal Salibi, "Fakhr al-Din", *EI²* (İng.), II, 749-751.

FERİDUN EMECEN

FAHREDDİN-i ACEMÎ

(فخرالدین عجمی)

(ö. 865/1460-61 [?])

İlk Osmanlı şeyhülislâmlarından.

Hayatının ilk devreleri hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. İlk tahsilini İran'da yaptığı ve Seyyid Şerif el-Cürçânî'nin yanında yetiştiği belirtilir. Osmanlı ülkesine gelişinin Çelebi Mehmed döneminde 820'li (1417) yılların başlarında olduğu sanılmaktadır. Bursa'da kendisi gibi İran'dan gelen Burhâneddin Haydar Hevî'den hadis okuyup icâzet aldı ve Molla Şemseddin Fenârî'nin oğlu Mehmed Şah'ın hizmetine girerek Sultâniye Medresesi'nde onun müfidi oldu. Bazı medreselerde müderrislik yaptıktan sonra 834'te (1430-31) II. Murad tarafından günlük 30 akçe ile başşehir Edirne'ye müftü (müftilenâm, şeyhülislâm) tayin edildi. Görevi sırasında kanaatkâr bir hayat sürerek padişahın yevmiyesini arttırmak istemesine dahi karşı çıktı ve aldığı paranın kendisine yettiğini, ihtiyaç fazlası paranın helâl olmayacağını söyleyerek onun takdirini kazandı.

Fâtih Sultan Mehmed zamanında da müftülük görevine devam eden Fahreddin-i Acemî, padişahı etkileri altına alan Hurûfîler'in bertaraf edilmesinde önemli rol oynadı. Fazlullah-ı Hurûfî taraftarlarının fikirlerine iltifat etmesinden ve bunların saraya kadar girmelerinden endişeye kapılan Vezîriâzam Mahmud Paşa durumdan onu haberdar ederek fikirlerini dinleyip çürütmesi için bir plan terfî etti. Fazlullah-ı Hurûfî taraftarlarını konağına davet edip salonun bir köşesine gizlediği Fahreddin-i Acemî'nin Hurûfîler'in fikirlerini bizzat dinlemesini sağladı. Yemek sırasında sapık fikirlerini ortaya koyan Hurûfîler'i dinleyen müftü saklandığı yerden çıkarak onların fikirlerini çürüttü. Hatta Hurûfîler'i saraya kadar takip ederek Fâtih'in huzurunda bir kere daha sert bir şekilde azarladı. Sonra da Edirne'de Üç Şerefeli Cami'de münazaraya davet etti. Halk huzurunda yapılan münazarada bunların sapıklıklarını ve dinsizliklerini ortaya koyarak yakılmak suretiyle idamlarına fetva verdi ve bu hüküm hemen infaz edildi.

Otuz yıldan fazla bir süre müftülük makamında bulunan Fahreddin-i Acemî ulemâdan olan babasından Şahîh-i Bu-ğârî'yi nakil ve rivayete icâzetli idi. Pek çok âlim kendisinden hadis dersleri almıştı. Mecdî'ye göre Hayreddin Halil b.

Kâsım ondan ders gördüğü gibi Alâeddin Arabî Edirne Dârülhadisi'nde iken onun müfidi olmuş, Taşköprizâde'nin babası Hoca-zâde yine ondan icâzet almıştı. Edirne'de vefat ettiği anlaşılan Fahreddin-i Acemî'nin ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Taşköprizâde ve Mecdî biyografisinden bahsederken vefat tarihini vermezler. Ancak Mecdî'nin 870'te (1465-66) onun yerine Molla Abdülkerim'in müftü tayin edildiğini belirtmesi (*Şekâik Tercümesi*, s. 177) vefat tarihinin 870'e doğru olduğunu düşündürmektedir. Müstakimzâde, Rifat Efendi ve onlardan naklen İ. Hami Danişmend ise bu tarihi 865 (1460-61) olarak gösterirler. Babinger'in verdiği 4 Cemâziyelâhir 873 (20 Aralık 1468) tarihi (*Mahomet II*, s. 327) herhangi bir kaynağa dayanmamaktadır. Mezarının Dârülhadis Camii mihrabı önünde olduğu belirtilir. Edirne'de Üç Şerefeli Cami'nin yanında Horozlu ve Şeceriye Medresesi denilen bir medresesi vardır. Saraçhane'de Horozlu Yokuşu'ndaki bu medrese daha sonra yıkılmış ve yerine 1295'te (1878) Vali Kadri Paşa tarafından islahhâne yaptırılmış, ardından da bir sanayi mektebi inşa edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Âşikpaşazâde, *Târih*, s. 148, 201; Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, s. 81-83, 177; Hoca Sâdeddin, *Tâcüt-tevârîh*, II, 430-431; Mahmûd Kefevî, *Ketâ'ibü'l-â'imî'l-a'hyâr*, Süleymaniye Ktp., Reisülküttâb, nr. 690, vr. 338^b-339^a; *Devhatü'l-meşâiyih*, s. 5 vd.; *İlmîyye Salnâmesi*, s. 327-328; Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1946, s. 114; Danişmend, *Kronoloji*, I, 433; Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s. 31; a.mlf., "Edirne Şehrinin Kurucuları", *Edirne Armağanı*, Ankara 1965, s. 164; Babinger, *Mahomet II Le Conquérant et son temps*, 1432-1481, Paris 1954, s. 327; Baltacı, *Osmanlı Medreseleri*, s. 564; Mustafa Bilge, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1984, s. 145-146; R. C. Reep, *The Mufti of Istanbul, A Study in the Development of the Ottoman Learned Hierarchy*, Oxford 1986, s. 105-111, 116-118, 120-121.

CAHİT BALTACI

FAHREDDİN DEDE EFENDİ

(bk. HÜSEYİN FAHREDDİN DEDE).

FAHREDDİN DİVRİĞİ

(ö. 713/1313)

Türk dil âlimi ve fakih.

631 (1233) yılında Sivas'ın Divriği ilçesinde doğdu. Asıl adı Muhammed, babasının adı Mustafa'dır. Nesebinin Oğuzlar'ın Salgur boyuna kadar uzandığı ri-